

Людмила БОНДАРЧУК

УРОКИ ЄВГЕНА МИХАЙЛОВИЧА КУДРИЦЬКОГО

Після закінчення педагогічного інституту (диплом з відзнакою) я не пристала до пропозиції залишитися працювати на кафедрі української літератури, педагогіки чи німецької мови і виїхала працювати за призначенням у Волинську область у сільську школу. Проте скучала за місцем, де пробігли п'ять прекрасних років навчання, за інтелектуальною атмосферою нашого інституту, улюбленими викладачами і, зрештою, – повернулася до Житомира. Тепер я мала працювати і займатися науковою роботою. Якраз тоді в інституті проходили сквородинські читання, і мене захопила якоесь бесіда з викладачем кафедри української мови Є.М. Кудрицьким. Раніше у мене він не викладав. Знала, що він працює над перекладом “Граматики” І.Ужевича. І саме він запропонував мені “включитися” у ці читання зі сквородинською темою. Перед виступом перевіряв замітки, похвалив, сказав, що “подаю надії”, маю працювати над темою і після читань.

Тим часом читання пройшли, а тема продовжувала “крутитися” в голові, хоча в іншій площині. Ще не усвідомлювала того, що втрапила в полон власного захоплення, що не писати уже не зможу. Це були 80-і роки... На той час я викладала українську мову, літературу та німецьку мову в школі. Готуючи уроки, ловила себе на думці: чому Сквороду у бур'яні списував малий Тарас? Яку магію несло в собі слово Сквороди? Вочевидь, щось “від Сквороди” живило поетичний геній Т.Шевченка. Отже, – що саме? Хронологічно Шевченкові передувала поезія романтиків 30-х рр. XIX ст. Здавалося б, саме їхня творчість мала б стати підґрунтям для розвитку Шевченкового вірша. Та Шевченко вивершився над усіма своїми попередниками глибиною і правдивістю та чаруючою простотою свого поетичного слова, що часто просто-таки втрачало авторство, звучало, лягало на музику як народне!

Мою увагу привернула думка П.Попова: Скворода був першим, хто свідомо позитивно поставився до фольклору. Отже, фольклор, усне поетичне слово – це та духовна ниточка, що внутрішньо єднає поетичну творчість Г.Сквороди і Т.Шевченка. Треба довести, що ниточка ця природна, не натягнута штучно. Треба знайти підтверджуючі аналітичні факти. І я почала шукати.

... Гаряче, спекотне літо 72-го, таки заслужені учительські вакації і кілька днів, суцільно проведених у затишному читальному залі обласної бібліотеки. Я зробила лінгвістичний порівняльний аналіз багатьох текстів пісень “Саду” Г.Сковороди, народних пісень із збірки М.Максимовича, ліричних поезій І.Котляревського, романтиків 20-40 рр. Я знайшла те, що шукала! Радості не було меж: стаття готова. Назвала її “Живлюща сила ліризму”, ще й епіграф підшукала:

*Ті вічні, ті єдинії спадки,
Взяли собі другі поети-нащадки
І батьківським шляхом пішли.*
Леся Українка. На столітній ювілей
української літератури, 1898 р.

Тепер я мала показати “статтю” Євгену Михайловичу та надіслати її до фахового журналу.

... Євгена Михайловича давно не бачила, після тривалої перерви він видався привітним (усміхалися очі!), доступним, товариським, готовим відчинити двері гості. Того дня переді мною – діловою, у тонкій крепдешиновій сукні і легеньких босоніжках – відчинилася хвіртка. Вузенька стежечка поміж розкішних кущів бузини, шипшини вела до ганку розкішного, як мені тоді видавалося, будинку в саду. Сад представ простотаки фантастичним за кілька десятків метрів від асфальтового шляху, машин та вуличного шуму. А з кімнати (високі стіни, ліпна стеля, просторі вікна) виходив усміхнений, академічний і невловимо домашній Євген Михайлович:

– Прошу, Людмило!

Ласкавий жест – і я за столом, зі своїми паперами (“Papierchen”, – жартувала). Від чаю відмовляюся – і ми приступаємо до ретельного читання “статті”.

Пильно стежу за виразом ясних, голубих очей свого Учителя – реакції нема. Нарешті звучить:

– Ви розумієте, Людмило, це ще не стаття.

–?! – “упало” серце.

– Не хвилюйтеся, матеріал зібрано багатий, цілком самостійний, оригінальний підхід. Та композиція... Головна думка, те, ради чого писалося, – це ніби розпорошене, розмите. Та чого Ви знітилися? Не думайте, що писати – просто. Це тяжка праця. Спочатку маєте осмислити проблему, підібрати факти, якомога більше фактів, щоб проступила закономірність, а тоді лиш – йти до висновків. Такий розлогий вступ – ні до чого. Маєте відразу схопити бика за роги!

“Факти, якомога більше фактів, щоб проступила закономірність”, –

застряло у голові, і я з жахом подумала, що з цього фактажу я ніколи не витворю статті. Як? Як я визбираю те, що розпорошено, як вишикую його в систему? Як схоплю бика за роги?

Усміхнувшись, Євген Михайлович звелів прийти через днів п'ять-шість, пообіцяв, що неодмінно прочитає новий варіант.

... І я прийшла через п'ять-шість днів. Матеріал повністю, до невпізнання переробила. Закінчивши читати, Євген Михайлович елегантно зняв окуляри і з радістю промовив:

– Це вже стаття.

– Це правда? – вимовила тихо і несподівано почула задумливе:

– Людмила, дивлюсь на Вас і думаю: – Чого Ви не моя дочка?

... І цього разу я відмовилася від чаю. У цій привітній хаті згодом, пізніше, через роки, чай я питиму з молодшою дочкою Євгена Михайловича – Лесею. Саме тоді, слухаючи вражаюче чисту, багату мову Лесі Кудрицької (вона-таки талановита оповідачка!), я збагнула, що тією фразою Євген Михайлович наче поскаржився, що не ступила на стежку науки його рідна дочка Леся.

... А поки що вирішувалося, куди надіслати статтю.

– Звичайно, – казав розважливо Євген Михайлович, – її радо візьме львівський журнал – і без рекомендації, та я думаю, що її місце – у “Радянському літературознавстві” (Київ). Бо цей журнал йде багатьма мовами, з ним Ваше ім'я ввійде в широкий науковий літературознавчий обіг.

Зовсім незвичайною, сказати б, історичною, виявилася доля моєї наукової статті, та це вже окрема тема.